

sequeretur Deum egisse quidem propter finem optimum, nimirum gloriam suam, nec tamen adhibuisse optimo modo, media optima. Ergo.

Prob. Maj. Artifex sapienter agens eo fine ut artem suam manifestet, exsequitur opus quo melius facere non potest. Ergo causa optima et sapientissima agens ob finem optimum, adhibet modo optimo, media optima.

Resp. Conc. Maj.; Neg. Min.; ad prob. Dist. Maj. Illa causa non est optima quae agens propter bonum optimum *intrinsicum* perfectivum sui, sive ob finem *sibi acquirendum* non adhibet media optima modo optimo, *Conc.* Qui agit ob bonum *manifestandum Subdist.*; si bonum illud communicare tantum valet per media optima, *Conc.* Si bonum istud communicare valet *mediis pluribus* quae omnia sunt *valde bona*, licet alia aliis sint perfectiora, *Neg.*; *Cdt. Min.* — *Ad prob. Maj. Dist. Ant.* Artifex agens ob bonum *sibi intrinsicum*, quod resultat ex manifestatione artis, exsequitur opus quo melius facere non potest, *Conc.*; Agens ob bonum *intrinsicum*, *Subdist.* exsequitur opus omnium optimum eo quod fortassis *alio medio finis obtineri non possit*, *Conc.*; *Secus, Neg.*

Obj. 3. Bonum est diffusivum sui quantum potest. Atqui Deus est summe bonus; summa vero diffusio est creatio mundi simpliciter optimi. Ergo Deus condidit mundum optimum.

Resp. Deus est bonum diffusivum sui duplici ratione. a) Quia potest perfectiones suas communicare ad extra, idque sine fine. b) Quia perfectiones ad extra non manifestare potest nisi ob bonum perfectivum entium rationalium, quae sunt finis-cui operum divinorum.

Inde *Dist. Maj.* Bonum *creatum* est diffusivum sui quantum potest, *Transm.*; bonum *increatum*, *Subdist.* Est *potens* se diffundere, sive *se communicare ad extra quocumque modo possibili sine fine*, idque ob bonum *intrinsicum* perfectivum hominis, *Conc.*; est *necessario actualiter se diffundens quantum potest*, *Neg.*

INDEX PARTIUM (1).

	Pag.
INTRODUCTIO AD UNIVERSAM PHILOSOPHIAM	1
LOGICA.	
PRAENOTIONES	8
LOGICAE PARS PRIOR.	
DIALECTICA.	
CAPUT I.	
DE IDEA ET DE TERMINO.	
ART. I. DE APPREHENSIONE SEU DE IDEA	10
§ 1. Notio apprehensionis et ideae	11
§ 2. Partitiones idearum	12
I. Partitio idearum ratione comprehensionis notarum	12
II. Partitio idearum ratione objecti repraesentati	13
III. Partitio idearum ratione extensionis objecti	14
IV. Partitio idearum ratione perfectionis secundum quam objecta repraesentantur	22
ART. II. DE SIGNO IDEAE	22
§ 1. De signo in genere.	22
§ 2. De signis idearum seu de terminis	23
CAPUT II.	
DE JUDICIO ET DE PROPOSITIONE.	
ART. I. DE JUDICIO	27
ART. II. DE SIGNO JUDICII SEU DE PROPOSITIONE	28
§ 1. Notio propositionis	28

	Pag.
§ 2. De partitione propositionum	31
I. Partitio propositionum ratione formae	31
II. Partitio propositionum ratione quantitatis	32
III. Partitio propositionum ratione materiae	34
§ 3. De oppositione propositionum	39
I. De oppositione propositionum simplicium non modalium et absolutarum	39
II. De oppositione propositionum compositarum	41
III. De oppositione propositionum modalium	42
§ 4. De aequipollentia propositionum	43
§ 5. De conversione propositionum	44
CAPUT III.	
DE DIVISIONE.	
§ 1. De toto	46
§ 2. De divisione totius	48
CAPUT IV.	
DE DEFINITIONE	
	49
CAPUT V.	
DE ARGUMENTATIONE	
	53
ART. I. DE ILLATIONE	54
§ 1. De illatione generice considerata	54
§ 2. De illatione immediata	54
I. De illatione ab una propositione ad ejus oppositas	55
II. De illatione unius suppositionis ad aliam	55
III. De illatione a possibilitate ad esse, et vicissim	57
§ 3. De illatione mediata	57
ART. II. DE SYLLOGISMO	58
§ 1. Notio, principia, divisio syllogismi	58

	Pag.
§ 2. De legibus syllogismi	62
§ 3. De variis figuris et modis syllogisticis	66
§ 4. De probatione modorum syllogisticorum	70
§ 5. De inventione medii	74
§ 6. De syllogismis compositis	77
§ 7. De syllogismo demonstrativo	82
§ 8. De syllogismo sophistico	84

LOGICAE PARS POSTERIOR.

CRITICA 87

CAPUT I.

DE NATURA CERTITUDINIS.

§ 1. Definitio certitudinis	88
§ 2. Divisio certitudinis ratione objecti materialis	90
§ 3. Utrum certitudo accidentaliter sit una an multiplex	93
§ 4. De probabilitate	94

CAPUT II.

DE CERTITUDINIS EXISTENTIA.

ART. I. STATUS QAESTIONIS	97
ART. II. DE SCEPTICISMO	101
§ 1. De scepticismi absurditate	101
§ 2. De disputatione cum scepticis	106
ART. III. DE PRINCIPIO PHILOSOPHANDI	107
§ 1. Status quaestionis	107
§ 2. Rejicitur dubium methodicum cartesianorum	108
§ 3. Stabilitur sententia dogmaticorum consequentium	112

CAPUT III.

DE OBJECTO ET DE FONTIBUS CERTITUDINIS 116

SECTIO I^a.

DE MATERIA ET DE FONTIBUS CERTITUDINIS.

	Pag.
ART. I. DE CERTITUDINE FACTORUM INTERNORUM PER SENSUM INTIMUM COMPARATA	117
§ 1. Notiones. — Quaestiones	117
§ 2. De certitudine factorum sensu intimo relatorum et judiciorum immediatorum de his factis.	119
§ 3. De certitudine existentiae subjecti cogitantis et corporis proprii	120
ART. II. DE CERTITUDINE EXISTENTIAE CORPORUM EXTERIORUM EORUMQUE QUALITATUM, SENSUUM OPE COMPARATA	121
§ 1. De existentia corporum exteriorum per sensus externos certificata	121
§ 2. De qualitibus corporum	130
ART. III. DE CERTITUDINE ACQUISITA PER AUCTORITATEM	123
§ 1. Praenotiones	133
§ 2. De certitudine factorum per auctoritatem comparata	135
§ 3. De probabilitate ex motivo auctoritatis	138
ART. IV. DE CERTITUDINE JUDICIORUM ANALYTICORUM IMMEDIATORUM EX IDEIS HAUSTA	141
§ 1. Notiones praevisae. — Status quaestionis	141
§ 2. De valore objectivo idearum	144
§ 3. De certitudine judiciorum analyticorum immediatorum	147
§ 4. De judiciis syntheticis a priori. Exponitur et refutatur systema Kantii	148

SECTIO II.

DE AMPLIFICATIONE COGNITIONUM CERTARUM.

ART. I. DE RATIOCINIO	152
ART. II. DE INDUCTIONE	156
§ 1. Notiones. — Varias quaestiones	156
§ 2. Inductione incompleta acquiri potest notitia certa legis physicae	158

	Pag.
ART. III. DE UNIVERSALIBUS	160
§ 1. Status quaestionis	160
§ 2. Rejiciuntur falsae sententiae de universalibus	163
§ 3. Stabilitur vera sententia	167
ART. IV. DE SCIENTIA ET DE METHODO	172
§ 1. De scientia	172
§ 2. De methodo	174

CAPUT IV.

DE ULTIMO CERTITUDINIS MOTIVO.

§ 1. Status quaestionis	178
§ 2. Rejiciuntur falsae sententiae	181
§ 3. Ostenditur evidentiam objectivam esse ultimum motivum	184

ONTOLOGIA.

PRAENOTIONES	190

ONTOLOGIAE PARS PRIMA.

DE ENTE EJUSQUE PROPRIETATIBUS.

CAPUT I.

DE ENTE.

ART. I. DE CONCEPTU ENTIS	191
I. De unitate conceptus entis ut sic	192
II. Definitio entis	192
III. De habitudine conceptus entis ad ceteros conceptus	193
ART. II. DE COGNOSCIBILITATE ET DE CHARACTERIBUS ENTIS SEU ESSENTIAE	196
§ 1. De cognoscibilitate essentialium	196
§ 2. De characteribus essentialium	198
ART. III. DE POSSIBILITATE	201
§ 1. De potentia et actu	201

	Pag.
§ 2. De possibilium discrimine a nihilo	203
§ 3. De ratione proxima possibilitatis	203
§ 4. De ultimo fundamento possibilium	206
ART. IV. DE DISTINCTIONE INTER ESSENTIAM FINITAM EJUSQUE EXISTENTIAM	208
§ 1. Exponitur quaestio.	208
§ 2. Resolvitur quaestio	209
ART. V. DE PRINCIPIIS QUAE EX NOTIONE ENTIS IMMEDIATE EFFLORESCUNT	211

APPENDIX.

DE ENTE RATIONIS	213

CAPUT II.

DE PROPRIETATIBUS ENTIS.

ART. I. DE UNITATE TRANSCENDENTALI ENTIS	214
§ 1. De unitate quae entibus competit	214
§ 2. De principio individuationis	216
§ 3. De distinctione	219
ART. II. DE VERITATE TRANSCENDENTALI ENTIS	223
§ 1. De conceptu veri et falsi	223
§ 2. De veritate et de falsitate ontologica	225
§ 3. De veritate et de falsitate logica	228
ART. III. DE BONITATE TRANSCENDENTALI ENTIS	232
§ 1. De bono	232
§ 2. De malo	234

ONTOLOGIAE PARS SECUNDA.

DE DECEM CATEGORIIS.

CAPUT III.

DE SUBSTANTIA ET DE HYPOSTASI.

ART. I. DE SUBSTANTIA	237
§ 1. Notio substantiae	237
I. Conceptus substantiae et accidentis	238

	Pag.
II. Vindicatur valor objectivus conceptus substantiae.	239
III. Falsae notiones substantiae	241
§ 2. Divisio et proprietates substantiae	242
ART. II. DEFINITIO ESSENTIALIS HYPOSTASEOS	244

CAPUT IV.

DE ACCIDENTIBUS.

ART. I. DE ACCIDENTIBUS IN GENERE	247
ART. II. DE ACCIDENTIBUS ABSOLUTIS	248
§ 1. Notiones	248
§ 2. De distinctione reali accidentium absolutorum a substantia	250
§ 3. De permanentia accidentium absolutorum seor- a substantia	252
§ 4. De qualitate	254
ART. III. DE ACCIDENTIBUS RESPECTIVIS	257
§ 1. De relationibus in genere	257
§ 2. De relatione similitudinis	259

CAPUT V.

ART. I. DE CAUSIS IN GENERE	261
ART. II. DE CAUSA EFFICIENTE	262
§ 1. Definitio, divisio, elementa causalitatis efficientis	262
§ 2. De principio rationis sufficientis. — De principio causalitatis. — De valore objectivo conceptus causae	265
§ 3. De causalitate entium creatorum	267
§ 4. De causis per se subordinatis	269
§ 5. Quomodo specificentur actiones et potentiae	271
§ 6. De distinctione actionis et potentiae a natura	272
ART. III. DE CAUSALITATE FINALI	274
§ 1. Definitio et divisio finis	274
§ 2. De iis quae propter finem agunt	276

ONTOLOGIAE PARS TERTIA.

DE ENTIIUM PERFECTIONIBUS.

CAPUT VI.

	Pag.
ART. I. DE FINITO ET DE INFINITO	278
§ 1. Notiones. — Quaestiones.	278
§ 2. De conceptu finiti et de conceptu infiniti	279
§ 3. De multitudine et magnitudine infinita	281
ART. II. DE NECESSARIO ET DE CONTINGENTE.	287
ART. III. DE ORDINE	287
ART. VI. DE PULCHRO	289

COSMOLOGIA.

PRAENOTIONES	292

COSMOLOGIAE PARS PRIOR.

DE CORPORIBUS SINGULATIM . 294

CAPUT I.

DE ESSENTIA CORPORUM.

ART. I. STATUS CONTROVERSIAE	295
§ 1. Fundamenta controversiae	295
I. Descriptio corporis	295
II. Hypothesis Chemicorum	296
III. Hypothesis Physicorum	297
IV. Facta ordinis teleologici	299
§ 2. Exponuntur diversae de corporum essentia sententiae	300
I. Dynamismus et Atomismus	300
A. Dynamismus purus	300
B. Atomismus purus	302
C. Atomismus chemicus	303
II. Systema Aristotelicum	304
A. Dogmata communia omnibus scholasticis	304
B. Systema thomisticum	307
C. Systema Suarezii	309

	Pag.
ART. II. CRISIS DYNAMISMI ET ATOMISMI	309
§ 1. Crisis dynamismi	309
§ 2. Crisis atomismi	312
ART. III. DE SYSTEMATE PERIPATETICO	315
§ 1. Ostenditur moleculam corpoream esse substantiam proprie unam	316
§ 2. Substantiae corporeae constant ex materia prima et forma substantiali	320

CAPUT II.

DE PROPRIETATIBUS CORPORUM.

ART. I. DE QUANTITATE	327
§ 1. Notiones. — Quaestiones variae	327
§ 2. De partibus et de divisibilitate continui	330
§ 3. De impenetrabilitate	332
ART. II. DE VIRIBUS CORPORUM	333
§ 1. Corpora pollent vi generandi formas substantiales	333
§ 2. Quaedam vires ex essentia corporis emergunt	334
§ 3. De necessitate et contingentia legum physicarum	336

CAPUT III.

DE ACCIDENTIBUS CORPORUM.

ART. I. DE QUALITATIBUS CORPORUM	339
ART. II. DE MOTU ET DE UBICATIONE CIRCUMSCRIPTIVA	342
§ 1. De nisu ratione cujus corpora moventur	343
§ 2. De distinctione ubicationis circumscriptivae a substantia, quantitate et extensione locali	344
ART. III. DE CONDENSATIONE ET RAREFACTIONE	344

CAPUT IV.

DE INTERNA FINALITATE CORPORUM . 345

COSMOLOGIAE PARS POSTERIOR.

DE COMPLEXU CORPORUM SEU DE MUNDO.

CAPUT V.

	Pag.
DE INDOLE MUNDI	348
§ 1. De ordine mundi	349
§ 2. De unitate mundi	351

CAPUT VI.

DE HIS QUAE AD EXTENSIONEM ET AD MOTUM CORPORUM CONSEQUUNTUR.

ART. I. DE SPATIO	352
§ 1. De natura spatii	352
§ 2. De loco et de vacuo	359
ART. II. DE TEMPORE	360
§ 1. De duratione et de tempore	360
§ 2. De tempore absoluto	363

CAPUT VII.

DE PANTHEISMO.

§ 1. Status quaestionis	364
§ 2. Refutatur Pantheismus	366

CAPUT VIII.

DE ULTIMA CAUSA EFFICIENTE ET ORDINANTE MUNDI.

ART. I. DE CREATIONE MUNDI	371
§ 1. De conceptu creationis	372
§ 2. De possibilitate creationis	373
§ 3. Mundum solius creationis beneficio existere posse ostenditur	376
§ 4. De tempore creationis	377
I. An mundus sit necessario ab aeterno creatus	377
II. An possibilis sit creatio ab aeterno	380
ART. II. DE ULTIMA CAUSA ORDINANTE MUNDI	385

CAPUT IX.

DE ULTIMA CAUSA FINALI MUNDI	390

CAPUT X.

DE PERFECTIONE MUNDI	394

B
7
L
1
c